

3. Riks- och mellankommunala intressen

Riksintressen

Vissa områden i Sverige är klassade som riksintresse. Lagregler angående riksintressen finns i 3 och 4 kapitlet, miljöbalken.

Att en miljö eller ett objekt är av riksintresse innebär att det har så speciella förutsättningar att det bedömts vara av betydelse för landet som helhet. I ett område av riksintresse får områdets värde eller betydelse inte påtagligt skadas av annan tillståndspliktig verksamhet. Riksintresset väger alltid tyngre än ett eventuellt motstående lokalt allmänintresse och områden av riksintresse ska prioriteras i den fysiska planeringen. Riksintresse kan gälla för såväl områden som är skyddsvärda pga sina speciella natur- och kulturvärden, som för områden som är av betydelse för ett speciellt nyttjande (till exempel kommunikationer, energiproduktion, energidistribution etc.). Riksintressenas syfte är att säkerställa en användning eller att bevara någonting för framtiden.

Ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter framgår av förordningen om hushållning med mark och vattenområden (SFS 1998:896). Enligt förordningen ska Trafikverket lämna uppgifter om områden som Trafikverket bedömer vara av riksintresse för kommunikationer enligt 3 kapitlet, miljöbalken. Förordningen anger vidare att det är Riksantikvarieämbetet som bedömer om ett område är av riksintresse för kulturmiljövården. Områden av riksintresse pekas ut i en process där såväl statliga centrala myndigheter som länsstyrelser och kommuner är delaktiga. De utpekade riksintressena ska hanteras i kommunernas översiktsplanering. Länsstyrelsen bevakar att kommunerna tillgodoser riksintressena i sin planering.

Riksintressen som berör Danderyd redovisas nedan samt på karta *Riksintressen* på sidan 23.

E18

I Stockholms län är merparten av det statliga befintliga vägnätet av riksintresse. Inom Danderyds kommun är E18 klassat som riksintresse. Vägen ingår i det nationella stamvägnätet som riksdagen fastställt. Vägarna i det nationella stamvägnätet är av särskild nationell betydelse. E18 är en väst-östlig förbindelse som förbinder Stockholm med Oslo via Västerås, Örebro och Karlstad.

Roslagsbanan

I Stockholms län är hela det statliga järnvägsnätet med stationer, spårområden och godsterminaler av riksintresse. Riksintresset omfattar även Värtabanan, Roslagsbanan och Saltsjöbanan. Roslagsbanan är en lokaljärnväg i Stockholm. Roslagsbanan sträcker sig mellan Östra station och Kårsta, Österskär och Näsbypark. Banan är av särskild regional betydelse.

Kulturmiljöer av riksintresse i Danderyd

Områden vars kulturhistoriska värde anses vara så högt att dess bevarande är av nationell betydelse kan enligt 3 kapitel Miljöbalken utnämnas till riksintresse för kulturmiljövården. Kulturmiljöer av riksintresse ska spegla människans historia från forntid till nutid och såväl skiftningar i estetiska ideal som olika tiders sociala, tekniska och ekonomiska förutsättningar. En kulturmiljö av riksintresse ska alltid betraktas ur ett helhetsperspektiv.

I Sverige finns ca 1 700 riksintresseområden för kulturmiljövården, varav 131 stycken finns i Stockholms län. Ett 30-tal av Stockholms läns riksintressanta kulturmiljöer består av bördiga slotts- och herrgårdsmiljöer med en lång kontinuitet av jordbruk och bosättningar. Den moderna storstadens framväxt och dess konsekvenser för det sociala livet representeras bland annat av Djursholms villastad.

Danderyd har sedan 1987 två större områden av riksintresse för kulturmiljövården, Djursholms villastad och Stocksunds villastad. I "Kulturmiljöhandbok för Danderyds kommun" anges 11 mindre områden inom dessa områden som "Bevarandeområden som samtidigt är av riksintresse". I denna översiktsplan har de två övergripande områdena utökats till att omfatta samtliga 11 områden, och genom en precisering av riksintresset tydliggörs områdenas betydelse för bevarande samt förståelsen för uppbyggnaden och karaktären av villastäderna i Djursholm och Stocksund. Preciseringarna utgör nu värdekärnor inom riksintresseområdena. För att säkerställa bevarandet av områdets karaktär arbetar kommunen med att upprätta detaljplaner för de 9 värdekärnor som finns i Djursholm.

Motivering och uttryck för området i Djursholm

Området utgör landets första som förort anlagda villastad, grundad på privat initiativ, och utgör förebild för flera liknande efterföljande samhällen. Villastaden är en föregångare

beträffande planutformning och individuellt utformad bebyggelse för ett högborgerligt och intellektuellt samhällsskikt. Bebyggelsen speglar framför allt perioden 1890-1930.

Uttryck för riksintresset är det oregelbundna planmönstret uppbyggt kring Djursholmsbanan (Roslagsbanan) som huvudstråk, med stora naturtomter och stora villor där stilidealen kan följas från de första enkla trävillorna till nationalromantik, jugend och funktionalism. Skolor, stationer, parker och andra anläggningar finns för gemensamma funktioner.

Motivering och uttryck för området i Stocksund

Området är en villastad av förortskaraktär, grundad på privat initiativ och som i planläggning och bebyggelse representerar sekelskiftets och 1900-talets första två decennier och boende för ett välbärgat tjänstemannaskikt.

Uttryck för riksintresset är planmönstrets oregelbundna karaktär, anpassat till Djursholmsbanan (Roslagsbanan) och den kuperade terrängen. Flertalet villor i Mörbyområdet har utformats av stadsarkitekten D Melin och därmed bildat en relativt enhetlig bebyggelsegrupp företrädesvis i nationalromantik och senjugend.

Svalnäs

Urdavägen

Fafnervägen/Hildingavägen

Vendevägen

Värdekärnor

För att skapa en bättre förståelse för riksintresset, och för att tydliggöra specifika värden som finns inom området, har uttrycket för riksintresset preciserats i 11 stycken värdekärnor. Uttrycket för dessa följer nedan, se även karta på sidan 23.

Svalnäs (B17): Området byggdes snabbt ut under 1900-talets första decennium, och fick en högborgerlig prägel. Villorna som uppfördes står arkitektoniskt sett helt i klass med dem som byggdes i det egentliga Djursholm. De förhärskande stilarna är nationalromantik och jugend som ofta uppträder i blandade former. Området karaktäriseras av slingrande vägar på relativt kuperad mark, med stora tomter och rik växtlighet. Huvudbyggnaderna är ofta placerade centralt på tomterna. Villornas arkitektur och materialval skiljer sig mycket inom området och både fasadmaterial och utformning av taken varierar. Puts och spontade träpaneler förekommer som fasadmaterial och taktäckningen är falsad plåt eller tegel.

Urdavägen (B27): Majoriteten av villorna inom området uppfördes under 1930-talet, och är Danderyds kommuns enda bevarade större sammanhängande område med tidig funktionalistisk arkitektur. Området har en relativt likartad arkitektur med rena och enkla former. Villornas fasader är oftast putsade i ljusa kulörer och taken är framför allt pulpettak där taktäckningen utgörs av falsad plåt. Området är kraftigt kuperat och korsas av den slingrande Urdavägen som skiljer kvarteren Jolanger och Bjarmaland åt. På den högsta punkten i området ligger ett vattentorn som numera är ombyggt till bostäder.

Fafnervägen/Hildingavägen (B28): Området är ett av Danderyds kommuns bäst bevarade områden av 1920-talsklassicistisk arkitektur. Huvudbyggnaderna har ofta en stram arkitektur med relativt enkla former. Dominerande fasadmaterial inom området är puts och taken är vanligen enkla obrutna sadeltak. Terrängen är något kuperad och gatunätet är relativt rätvinkligt, med tomter av typisk trädgårdskaraktär.

Vendevägen (B42): Området utgörs av villor, av vilka majoriteten är ritade av Ture Rydberg, och uppförda under 1910-talet. Det är ett av de mest homogena bebyggelseområdena i Danderyds kommun, och har ett klassicistiskt formspråk med viss förankring i 1700-talets svenska herrgårdar. Området är en viktig del av svensk arkitekturhistoria. Den östra delen av området är något kuperad medan tomterna längs Agnevägen i södra delen är relativt plana. Bebyggelsen i områdets södra

del är placerad nära tomternas norra gräns, långt indragna från Agnevägen för att skapa stora trädgårdar. Dominerande fasadmateriäl inom området är puts i ljusa kulörer. Taken utgörs i de flesta fall av brutna sadeltak med svängt utfall och är täckta med rött lertegel.

Hildingavägen/Stenbocksvägen (B43): Inom området finns ett antal välbevarade villor i nationalromantisk stil. Huvudbyggnaderna är uppförda omkring 1910 och förlagda på stora tomter med karaktär av omväxlande natur- och trädgårdsmark. Byggnadernas fasadmateriäl är vanligen av trä och företrädesvis målade i mörka kulörer. Taken utgörs oftast av sadeltak, antingen brutna eller obrutna och taktäckningsmaterialet består oftast av rött lertegel.

Djursholms slott (B44): Stora delar av området kring Djursholms slott uppfördes under 1800-talets sista decennium och början på 1900-talet, som ett av de första områdena när villasamhället anlades. Inom området finns ett antal karaktäristiska byggnader, såsom Viktor Rydbergs samskola från 1910, ett vattentorn och Djursholms slott. Villorna i området karaktäriseras av individualistisk arkitektur med en rik variation av fasadmateriäl och takutformningar. Putsfasader förekommer, liksom träfasader med liggande eller stående träpaneler samt fjällpanel. Bebyggelsen är generellt placerad högt i terrängen, centralt på tomterna. Vägarna inom området går i många fall i de flackare partierna mellan höjderna.

Skandiavägen (B45): Majoriteten av bebyggelsen i främst södra delen av området är uppförd mellan 1890 och 1910, och innehåller ett antal villor med framträdande arkitektoniskt uttryck. Villorna är individualistiskt utformade och har i många fall en rik utsmyckning av exteriören. Fasaderna är oftast putsade och takutformningen varierar mellan toptak och brutna eller obrutna sadeltak. Taktäckningsmaterialet är antingen falsad plåt eller lertegel. Terrängen är relativt kuperad och bebyggelsen väster om Skandiavägen är placerad nära gatan. Öster om Skandiavägen är huvudbyggnaderna generellt placerade längre från gatan upp mot en höjdsträckning i nord-sydlig riktning. Tomterna har generellt karaktären av anlagda trädgårdstomter med rik förekomst av fruktträd.

Gamla Djursholm (B46): Inom området finns några av de arkitekturhistoriskt mest intressanta villorna i Djursholm, uppförda mellan 1890 och 1960-talet. På udden i kvarteret Gamla Djursholm finns även lämningar av ett medeltida hus. Områ-

Hildingavägen/Stenbocksvägen

Djursholms slott

Skandiavägen

Gamla Djursholm

Gamla Djursholm

Kvarteret Midgård och Odinslund

Ringen/Skogsliden

Vasavägen

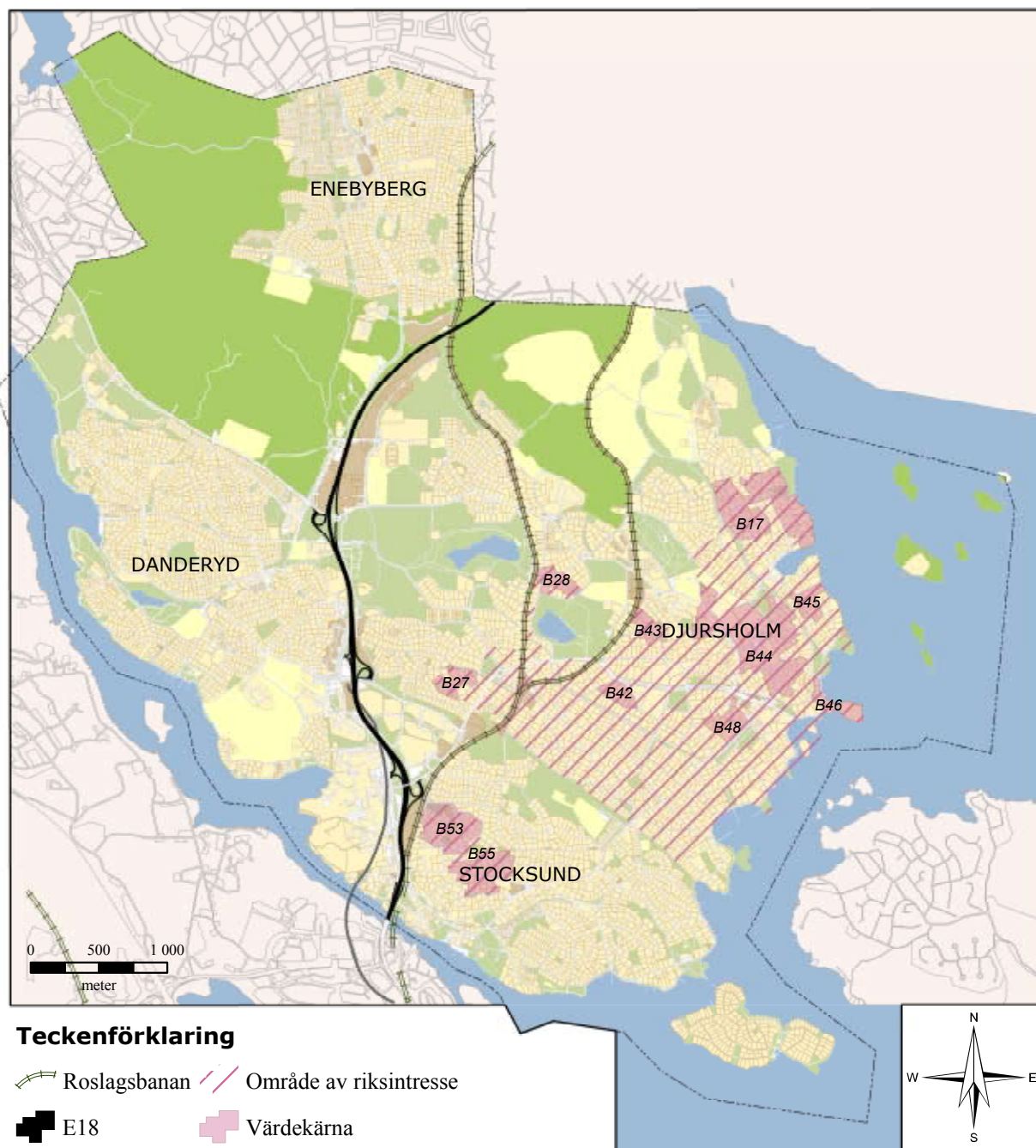
det är låglänt med undantag för udden i öster och tomterna är stora med riklig växtlighet. Bebyggelsen är med något undantag placerad centralt på tomterna. Villorna är individualistiskt utformade och skiljer sig kraftigt från varandra. Fasader av träpanel i mörka kulörer förekommer, liksom rå betong, tegel och putsade fasader. Taktäckningsmaterial varierar, liksom utformningen av taken.

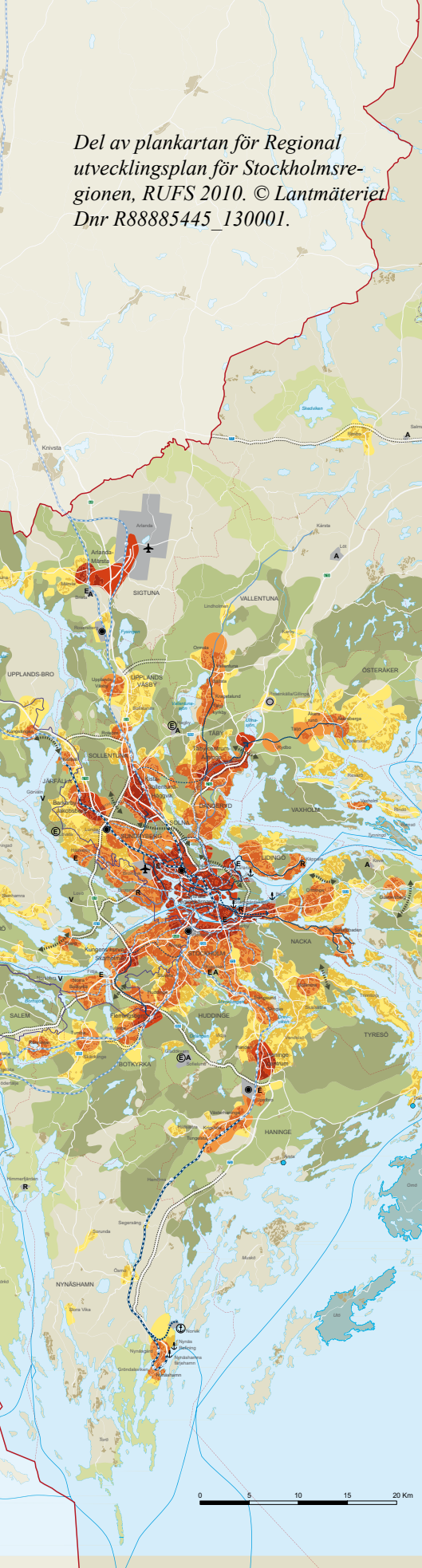
Kvarteret Midgård och Odinslund (B48): Majoriteten av byggnaderna inom området uppfördes mellan 1890 och 1910, och präglas av den Mittag-Lefflerska villan i kvarteret Midgård och två större villor i kvarteret Odinslund, öster om Auravägen. De tre villorna är mycket välbevarade och karaktäristiska för den påkostade och individualistiska bebyggelsen som uppfördes i Djursholm kring sekelskiftet. Tillsammans utgör de en av kommunens mest intressanta miljöer från denna tid. Den Mittag-Lefflerska villan är en stor borgliknande byggnad med utsmyckningar, torn och balkonger, omgiven av stora träd och ett antal välbevarade, mindre träbyggnader. Villorna öster om Auravägen har en varierad arkitektur med burspråk, torn och dekorerade fasader. Taken består främst av obrutna sadeltak, täckta av antingen lertegel eller falsad plåt.

Ringen/Skogsliden (B53): I stort sett samtliga villor i området är byggda på 1910-talet. Området har en enhetlig arkitektur, med villor som varierar mellan små egnahem till stora individualistiska villor i nationalromantisk stil. Miljön hålls samman av våningsantal, materialval och takform, där det vanligaste fasadmaterialet utgörs av locklistpanel och brutna tak täckta med tvåkupigt rött lertegel. Området är kuperat med slingrande gator, med de allmänna platserna Kronoparken i norr och Kommunalplatsen i söder.

Vasavägen (B55): Områdets villor är uppförda mellan 1890 och 1910 och speglar det tidiga 1900-talets villastäder på ett mycket bra sätt. Tomternas karaktär med blandningen av trädgårdar och orörd naturmark uttrycker trädgårdsstadens ideal. Dominerande stildrag är nationalromantik och jugend, ofta i blandade former och med individuellt utformade torn som ett återkommande drag i bebyggelsebild. Det vanligaste takmaterialet är tvåkupigt rött lertegel, men bebyggelsen i området är i övrigt mycket varierad. Vägnät och tomter har samma utseende som på 1897 års tomtkarta, med räta väglinjer trots den kuperade terrängen.

Riksintressen

*Del av plankartan för Regional
utvecklingsplan för Stockholmsre-
gionen, RUFS 2010. © Lantmäteriet
Dnr R88885445_130001.*

Skydd av riksintressen för kulturmiljövården

Riksintressena ska skyddas mot förändringar som påtagligt kan skada dess värde. Inom riksintresseområdena för kulturmiljöer är det viktigt att inga övergripande förändringar i planmönstret görs då detta kan påverka upplevelsen av områdets helhet. Avstyckningar och ändringar av kvartersbilden kan påverka riksintressets värden. Inom värdekärnorna kan en påtaglig skada av riksintresset uppstå av mer precisa förändringar, exempelvis ökning av våningsantal eller ändring av material vid renovering.

Riksintressen kan påverkas av flera faktorer. Eventuell påverkan bedöms i bygglovsskedet från fall till fall för all planerad förändring i och i anslutning till angivna områden.

Mellankommunala intressen

En del frågor för den framtida utvecklingen av Danderyd innefattar samarbete med omgivande kommuner och med stockholmsregionen i stort.

Regional utveckling, RUFS 2010

Stockholms läns landsting har tagit fram en regional utvecklingsplan, RUFS 2010 för Stockholmsregionen. Planen visar regionens samlade vilja, ger vägledning inför den framtida utvecklingen samt hur regionens utmaningar kan hanteras.

Till RUFS 2010 hör en plankarta som, utifrån kommunernas planering, anger grunddragen för användningen av mark- och vattenområden samt förslag till riktlinjer för lokalisering av bebyggelse och anläggningar. Den visar avvägningar av olika intressens markanspråk och de regionala prioriteringarna mellan de olika intressena. Den slutliga avvägningen görs alltid på kommunal nivå.

Regionala stadskärnor

Den regionala utvecklingsplanen, RUFS, pekar ut åtta yttre regionala stadskärnor. Utvecklingen av dessa stadskärnor ska motverka en spridning av bebyggelsen och verksamheterna i stockholmsregionen samt avlasta den centrala regionkärnan. En hög tillgänglighet med goda vägförbindelser och bra kollektivtrafik är en förutsättning för att de regionala stadskärnorna ska växa. För Stockholm Nordost handlar det om etablering av den regionala stadskärnan Täby centrum – Arninge. Om kärnan byggs ut med bostäder, arbetsplatser och handel kan den bli en av de största handelsplatserna i regionen 2030.

Stockholm Nordost!

Stockholm Nordost

Danderyd ingår tillsammans med Norrtälje, Täby, Vallentuna, Vaxholm och Österåker i ett samarbete kallat Stockholm Nordost (STONO). Organisationen är en viktig aktör inom stockholmsregionen. De sex nordostkommunerna har under 2012 antagit en gemensam vision för utveckling av regionen, vars främsta syften är att visa regionens gemensamma syn på kommunikationer/infrastruktur, bebyggelsestruktur/befolkningstillväxt, näringsliv och hållbarhet.

Vägar

Samtliga vägar som knyter an Danderyd med omkringliggande kommuner är av mellankommunalt intresse. E18 och Edsbergsvägen bedöms så pass viktiga att de omfattas av statligt huvudmannaskap, dvs att det är Trafikverket som ansvarar för skötsel och underhåll.

Regionala cykelstråk

En stor del av nordostkommunernas cykelpendlare passerar Danderyd på väg till arbete eller studier, vilket innebär att kommunens regionala cykelstråk är av stor betydelse för regionens arbetspendling.

I en strävan att skapa underlag för en ökad andel cykeltrafikanter i länet har Trafikverket tillsammans med bland annat SL, Länsstyrelsen och länets samtliga kommuner arbetat fram en regional cykelstrategi. Arbetet går under namnet SATSA II och Danderyd har, liksom övriga aktörer, aktivt deltagit för att revidera och uppdatera de regionala cykelstråken för att på sikt kunna erbjuda en gemensam, betydligt högre standard, på länets mellankommunala cykelbanor.

Kollektivtrafik

Nordostsektorn är den del i stockholmsregionen som åker minst kollektivt, bland annat därför att utbudet är lägst i regionen. Danderyd är dock välförsörjt med kollektivtrafik då både tunnelbanan och Roslagsbanan trafikerar kommunen, även busstrafiken är väl utbyggd med busscentralen vid Danderyds sjukhus som regional knutpunkt. Om nordostkom-

munerna ska växa i takt med Stockholmsregionens väntade tillväxtökning, krävs dock mer spårburen kollektivtrafik till regionen.

Stockholm Nordost arbetar för att driva på utvecklingen av kollektivtrafik till regionen. Bland annat pågår inom landsingen en utredning om en regional kapacitetsstark spårburen kollektivtrafik till nordost. Utredningen ska vara klar 2013 och ligga till grund för den statliga planeringen för infrastruktur 2015-2027.

Arninge i Täby kommun planeras som en sektoriell knutpunkt för kommunikationer med snabba och enkla byten för bussar, spårtrafik, bil, buss och cykel. Den planerade knutpunkten vid Danderyds sjukhus bedöms få minst lika hög regional betydelse för smidiga byten mellan olika kollektivtrafikslag.

Landstinget arbetar även med en utredning angående en tvärförbindelse mellan Roslagsbanan och Arlanda. Förbättrad kommunikation till Arlanda är en viktig fråga för näringslivet när det gäller att etablera kunskapsintensiva företag i nordostsektorn, vilket är nödvändigt för att behålla den stora andelen högutbildade invånare.

Rekreation

I Stockholmsregionen finns tio gröna kilar, som är sammanhängande grönområden som sträcker sig från den omgivande landsbygden in mot Stockholms centrum. Denna struktur gör att det aldrig är långt till naturen för Storstockholms invånare och skapar goda förutsättningar för ett rikt djur- och växtliv nära bebyggelsen.

I Danderyd finns Rösjökilen, som är en av Stockholms läns tio gröna kilar. Rösjökilen är ett natur- och kulturlandskap som omfattar sex norrortskommuner, från Sigtuna i norr, via Vallentuna, Upplands Väsby, Täby och Sollentuna till Danderyd i söder.

För att tydliggöra den mellankommunala samverkan kring natur-, kultur-, och friluftsvärden i Rösjökilen har en plattform tagits fram med vision och mål, organisation och arbetsform samt tänkbar finansiering.

Vatten

Danderyds kommun har två gemensamma vattenförekomster,

Edsviken och Värtan. Kommunen har även ett avrinningsområde mot Rösjön i nordväst, och mot Näsbyviken i Täby. Edsviken är idag förorenad. Genom Edsvikens vattensamverkan arbetar Danderyd tillsammans med Sollentuna, Solna, Järfälla, Sundbyberg och Stockholm för att bevara och förbättra förutsättningarna för växt- och djurlivet inom området. Mer om kommunens arbete om vatten går att läsa i kapitlet *Vatten* på sidan 87.

Avlopp

Käppalaförbundet renar avloppsvatten från mer än en halv miljon människor i elva medlemskommuner norr och öster om Stockholm. Reningen sker i Käppalaverket som är ett av världens mest effektiva avloppsreningsverk. Käppalaverket tar även tillvara på den näring och energi som finns i avloppsvattnet, och återför slam och biogas till samhällets kretslopp.

Luft

Danderyd är med i Stockholms och Uppsala läns luftvårdsförbund. Syftet med förbundets verksamhet är att erbjuda bra beslutsunderlag för åtgärder som kan förbättra luftkvaliteten. Luftvårdsförbundet grundades 1992 av 14 kommuner i Stockholms län och har sedan dess vuxit och etablerat sig till en heltäckande regional organisation.

Avfall

Behandlingen av hushållsavfall är organiserad i regional samverkan. Danderyd är delägare i Söderhalls Renhållnings AB, SÖRAB.

